

Malalai Zikria i huvudrollen som Janan i Oscar-nominerade "Utopia" (2015).

Foto: World Film Productions.

Afghansk filmkonst

Den sjunde afghanska internationella filmfestivalen arrangerades i september. Under två dagar fick besökaren möta Afghanistan genom både dokumentärer och spelfilm. Afghanska regissörer från runt om i världen var på plats och samtalande med publiken om sina filmer. Musik framfördes även av kända afghanska artister. TEXT: JENS ROSBÄCK

NÄR FILMEN KANDAHAR SLÄPPTES 2001 – precis före 11 september – var det ingen som egentligen brydde sig om den förutom de mest inbitna filmentusiasterna. Men när tvillingtornen i New York rasat och världens blickar riktades mot Afghanistan fick filmen nytt liv. Vi lärde oss förfasas över talibanernas förtryck. På teve såg vi dammet stiga mot skyn när amerikanska bomber sprängde Tora Bora-grottorna i jakten på Usama Bin Ladin och Mulla Omar.

Intresset för Afghanistan ökade. *Kandahar* kom till slut att ses av miljoner människor och till och med George W Bush begärde att få se den. Resultatet av den visningen är dock okänt – vi får anta den hade begränsad effekt på de beslut som sedan fattades.

I Stockholm arrangeras sedan sju år tillbaka årligen en internationell afghansk filmfestival av Afghanska PEN-klubben och SAK. Så också i år – den hölls i september

i Nacka utanför Stockholm. I kortare dokumentärer och vackert filmade spelfilmer, ofta fokuserade på kvinnors och flickors liv, bjöds på inblickar till livet i Afghanistan och i exilen, där många filmare lever. Det är uppenbart ett stort ämne för afghanska filmmakare att beskriva kvinnors och flickors gömda liv och svåra situation. Samma tema som i en gång Kandahar.

Oscarnominering av afghanska "Utopia"

Huvudnumret på den senaste filmfestivalen var Afghanistans nominering till en Oscar 2016 för bästa utländska film, *Utopia* (2015), regisserad av iranske Hassan Nazeer.

Filmen handlar om Janan (Malalai Zikria) som lever med sin make, som är totalförlamad och stum efter ett attentat. Åren har gått och Janan längtar efter ett barn. Hon är en modern afghansk kvinna med eget arbete och ett efter omständigheterna självständigt men också ensamt liv. Tillsammans med sin farbror vårdar hon sin make i deras tysta hem. Hon går till en läkare och får tips om en fertilitetsklinik i Skottland. Hon säger till sin paralyserade make att hon vill göra honom lycklig, ber sin farbror om tillåtelse att få åka till Skottland och får hans välsignelse.

I Skottland arbetar studenten William extra på den fertilitetsklinik dit Janan är på väg. Han är fixerad vid Afghanistan. Hans far, en i en lång rad av militärer i familjen som tjänstgjort i Afghanistan, har dött i strid med talibanerna. Han läser högt för sin flickvän om de brittiska truppernas öden och äventyr på 1800-talet. Han pratar om ett Utopia där alla människor är lika. Tillsammans bildar de två motpoler där Janan är den som tar sitt öde i egna händer. Den lite förvirrade William agerar som om hans framtid vore ödesbestämd och han tar sig rättigheten att agera gud.

Foto: World Film Productions.

– Jag ville göra en film där den kvinnliga huvudrollen var stark, en kvinna med karriär som drömmer om ett eget barn. Men också William är en god människa som drömmer om sitt Utopia, säger Hassan Nazeer.

Hassan Nazer väver elegant ihop deras historier av ensamhet. William ser till att det blir hans sperma som befruktar Janan. Han, vars hela familj symboliserar Västs alla övergrepp på Afghanistan, ska bli far till hennes barn. Under falsk flagg ber han att få träffa Janan i Indien. Han berättar för henne att han är far till barnet.

Genom Williams bakgrund, självfixering och ödestro, berättas en historia om det krig där Västerlandet i hundra-femtio år försökt "civilisera" Afghanistan med alla till buds stående medel. William förstår inte sitt eget högmod och när Janan får veta att han är far till barnet säger hon: "Jag känner mig våldtagen."

Utopia är unik i sitt ämnesval och Hassan Nazeer var tvungen att hela tiden förankra skildringen bland afghaner.

– Vi hade en konstant dialog med afghaner i filmteamet och runt oss för att hitta en trovärdig ton. Vi har lagt mycket möda på att skapa autenticitet, säger Hassan Nazeer. Reaktionerna har också blivit mycket positiva.

Afghanska filmdrömmar

Även bland Afghanistans många flyktingar runt om i världen döljer sig filmmakare och andra kulturarbetare som fått fly på grund av sitt arbete och ibland med drömmar om att få återuppta sin karriär som filmare.

I Mahbobua Ibrahimis kortfilm *In the Fog* (2015) om afghanska filmarbetare i Sverige skildras Ahmad, som lever i Borlänge. En tonåring som vem som helst, men hans rollfigur har etsat sig fast i många biobesökarens minne när han spelade unge Hassan i filmen *Flyga drake* (The Kite Runner). Ahmad spelar huvudpersonens bästa barndomsvän.

Efter filmen fick Ahmad fly Afghanistan och hamnade efter en lång dramatisk resa i Sverige. Han berättar om sina fina minnen från inspelningen och nu drömmer han om att arbeta med film igen.

Här finns också Nuori som har levt tio år i Sverige. En gång framgångsrik filmarbetare – nu diskare på restaurang. Han har gett upp, inlemmad i ett system där Arbetsförmedlingen och myndigheter bestämt hans öde som hindrar honom att fullfölja sin dröm. Han har accepterat och förstår villkoren för sin existens. Ändå pratar han om filmkonsten med djup längtan. Genom Mahbobuas Ibrahimis lilla dokumentär svävar flyktingkapets ovisshet.

FAKTA/AFGHANSKA INTERNATIONELLA FILMFESTIVALEN

- Hölls 26-27 september 2015 i Nacka söder om Stockholm.
- Arrangörer: Afghanska PEN-klubben, Svenska Afghanistankommittén, Orange Media och Nacka kommun.
- Nästa festival är planerad till hösten 2016.